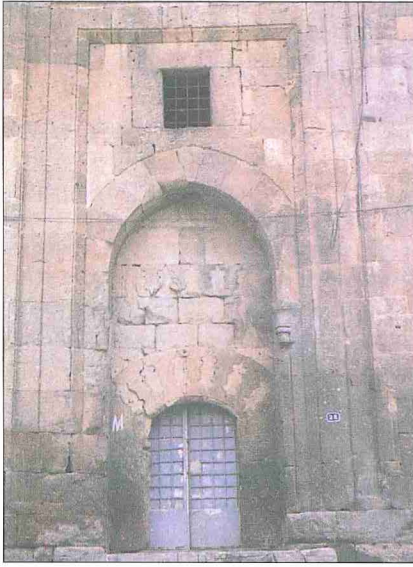




Köşk Hancahı'nın taçkapısı

gen revaklı avlusunun ortasında türbe olan bir Selçuklu ve Beylikler dönemi eserine rastlamak mümkün değildir. Köşk-medrese bu haliyle yegâne örneği teşkil etmekte ve ilim adamlarının dikkatini çekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Halil Edhem [Eldem], *Kayseriye Şehri*, İstanbul 1334, s. 109-116; a.mlf., *Kayseri Şehri* (haz. Kemal Göde), Ankara 1982, s. 132-140; Ahmed Nazif, *Kayseri Tarihi: Mir'at-ı Kayseriyye* (haz. Mehmet Palamutoğlu), Kayseri 1987, s. 100-103; A. Gabriel, *Monuments turcs d'Anatolie*, Paris 1931, I, 67-70; a.mlf., *Kayseri Türk Anıtları* (trc. A. Arif Tütenk), Ankara 1954; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı II: Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar*, İstanbul 1973, s. 200; Mustafa Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Kentsel Yapılar*, İstanbul 1977, s. 67; Ahmet Işık Doğan, *Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları, Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikteki Fütüvvet Yapıları*, İstanbul 1977, s. 72-77; Semavi Eyice, "Türk Mimarî Âbideleri III-Kayseri'de Köşk Medrese", *Bilgi*, XI/129, İstanbul 1958, s. 7-8; a.mlf., "İki Türk Abidesinin Mahiyetleri Hakkında Notlar, İznik'te Nilüfer Hatun İmaret ve Kayseri'de Köşk Medrese", *AÜ İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*, II, Ankara 1958, s. 110-112, şekil 2 (plan); Mahmut Akok, "Kayseri'de Tuzhisarı Sultanhanı, Köşk Medrese ve Alaca Mescit Diye Tanınan Üç Selçuklu Mimarî Eserin Rölövesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XVII/2, Ankara 1968, s. 5-41; Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları", *TD*, sy. 34 (1984), s. 512-514; Nermin Şaman – Turgay Yazar, "Kayseri Köşk Hânîkâhı", *VD*, sy. 22 (1991), s. 301-314.



AYNUR DURUKAN

KÖTÜLÜK

(bk. ŞER).

KÖTÜMSERLİK

Varlığın aslının kötü olduğunu
ileri süren felsefi anlayış;
hayatın kusurlu,
sıkıntılı ve acı yanlarını öne çıkaran
felsefe ve ahlâk görüşü için
kullanılan terim
(bk. İYİMSERLİK).

KÖY ENSTİTÜSÜ

Türkiye'de
köy okullarına öğretmen yetiştirmek
ve yörenin kalkınmasına
öncülük etmek için kurulan
ortaöğretim kurumu.

1940 yılında açılan Köy enstitülerinin ortaya çıkışını hazırlayan çalışmalar, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1931 ve 1935 kurtuluşlarında alınan kararlar doğrultusunda oluşturulan eğitim projesine kadar uzanır. Bu projenin başlangıcını teşkil eden ilk eğitim kursu 1936-1937 öğretim yılında Eskişehir Çifteler'de başlatılmıştı. Askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan köy gençlerinin kısa bir eğitimden geçirildikten sonra kendi köylerinde eğitimci olarak görevlendirilmesi şeklinde uygulanan bu ilk denemeden olumlu sonuçlar alınması üzerine Köy Eğitimci Kanunu çıkarılmış, Maarif Vekili Saffet Arıkan'ın hazırladığı program çerçevesinde Eskişehir Çifteler'de (1937), İzmir Kızıllı'da (1937), Kırklareli Keçiçe'de (1938) ve Kastamonu Gökçöy'de (1938) deneme niteliğinde dört köy öğretmen okulu açılmış. Köy enstitüleri kuruluncaya kadar bağımsız biçimde, daha sonra da Köy enstitülerine bağlı olarak eğitimci yetiştirilmiştir.

1936 yılında Saffet Arıkan tarafından ilköğretim umum müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç'un ve 1938'de Maarif vekili olan Hasan Âli Yücel'in çabalarıyla eğitimci projesi Köy Enstitüsü projesine dönüştürülmüştür. 17 Nisan 1940'ta çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu mevcut deneme okullarının enstitüye dönüştürülmesini, ayrıca on yedi yeni Köy Enstitüsü açılmasını öngörüyordu. 19 Haziran 1942'de çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu ile enstitülerin yapılanmasının hukukî temelleri tamamlanmıştır. Bu okulların her

birinin "Köy Enstitüsü bölgesi" denilen bir çevresi olacak ve bu çevre içinde yer alan illere nüfuslarına göre öğrenci kontenjanı ayrılacaktı. Enstitülere, beş yıllık köy okullarından mezun olanlarla üç yıllık okulları bitirenler için açılan iki yıllık hazırlık sınıfını başarı ile tamamlayanlar alınacaktı. Karma sistemin uygulandığı Köy enstitülerinin öğretim süresi beş yıldır.

Köy Enstitüleri Kanunu'nda bu kurumların amacının köy öğretmeni ve köye yönelik diğer mesleklerde eğitilmiş elemanlar yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Köy enstitülerinin kurulmasıyla köyde önder rolü oynayabilecek yeni bir öğretmen tipi oluşturmaya elverişli bir eğitim ve öğretim yönteminin uygulanması öngörülmüştür. Bu projenin bir amacı da eğitim aracılığıyla tarımsal ekonominin rasyonalleştirilmesiydi. Köy enstitüleri projesi öğrenim çağında olanların yanında halkı da eğitmeyi, özellikle köylüyü ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda etkin kılmayı, bilinç düzeyini yükseltmeyi, böylece kırsal yapıda köklü bir değişim gerçekleştirmeyi hedefliyordu.

Bu enstitülerin kuruluş yıllarında esnek bir programın uygulanması zorunlu görülmüştür. Bu zorunluluk hem ilk yıllardaki dersane, atölye gibi fizikî ortamlarla ilgili problemlerden ve öğrencilerin içinde bulunduğu elverişsiz şartlardan hem de ülkenin genel sıkıntılarından kaynaklanıyordu. Bu şartlar altında Köy enstitülerine Maarif Vekâleti'nden hazır ve tek tip program gönderilmesi yerine mahallî imkân ve ihtiyaçlara göre değişik programlar yapılmasını yararı göz önüne alınarak her enstitüye kendi eğitim ve öğretim programını kendisinin düzenlemesi yetkisi tanındı. 1943 yılında ise enstitülerin programı bakanlıkça yapıldı. 260 hafta olarak belirlenen beş yıllık öğrenim süresinin % 43,8'i kültür derslerine, % 22,3'ü ziraat derslerine ve uygulamalarına, % 22,3'ü teknik dersler ve uygulamalarına, % 11'i de tatillere ayrılmıştı. Çalışma planı yapılırken bölgesel özellikler, öğrenci ve öğreticilerin durumları göz önünde bulunduruluyordu.

Köy enstitülerinde öğretmen kadrosu oluşturulurken okuldaki günlük işlerin ve hayat şartlarının ağırlığı dikkate alınarak öğretmenlerin öncelikle istekli olanlar arasında seçilmesi düşünülmüştür. İlk dönemlerde öğretmen ihtiyacı daha çok yetenekli ve gayretli ilköğretim öğretmenleri, tarım ve sanat öğretmenleri ve usta öğreticilerle karşılanmış, yüksek okul me-

zunları ise şartların ağırlığı sebebiyle köy enstitülerinde çalışmaya pek istekli olmamıştır. Sonraki dönemlerde ise öğretmenlerin çoğunluğunu Gazi Eğitim Enstitüsü, Yüksek Köy Enstitüsü ve diğer ilgili fakültelerle yüksek okullardan mezun olanlar ve ilköğretmen okulu mezunları oluşturmuş, ayrıca kız enstitüsü, ziraat okulu, sanat okulu gibi kurumlardan mezun olanlar da çalıştırılmıştır. Öğretmenlerin özellikle kuruluş yıllarında büyük bir özveriyle çalışmaları, öğrencilerle ve diğer işlerle bıkmadan meşgul olmaları takdirle karşılanmıştır. Ancak enstitülerin kurulduğu yerlerdeki şartların ağırlığı ve II. Dünya Savaşı'nın doğurduğu sıkıntılar yüzünden öğretmen ihtiyacını karşılamada güçlükler yaşanmıştır. Bu sebeple enstitülerin sistemine ve şartlarına uygun öğretmen yetiştirmek maksadıyla 1942-1943 öğretim yılında Ankara Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne üç yıl süreli Yüksek Köy Enstitüsü eklenmiş, buraya Köy enstitülerinin başarılı öğrencileri arasından sınavla öğrenci alınmıştır. Böylece sayısı yirmi biri bulan Köy enstitülerinin isimleri, kuruldukları yerler ve kuruluş tarihleri şöyledir: İzmir Kızılçullu (1937), Eskişehir Çifteler (1937), Kırklareli Kepirtepe (1938), Kastamonu Gököy (1938), Malatya Akçadağ (1940), Samsun Akpınar (1940), Antalya Aksu (1940), Kocaeli Arifiye (1940), Trabzon Beşikdüzü (1940), Kars Cılavuz (1940), Adana Düziçi (1940), İsparta Gönen (1940), Kayseri Pazarören (1940), Balıkesir Savaştepe (1940), Ankara Hasanoğlu (1941), Konya İvriz (1941), Sivas Pamukpınar (1941), Erzurum Pulur (1942), Diyarbakır Dicle (1944), Aydın Ortaklar (1944), Van Ernis (1948). Köy enstitülerinin yerleri seçilirken okulların ülke geneline yaygınlaştırılmasına, tarıma uygun devlet arazisi üzerinde iki üç şehir arasındaki merkezî noktalarda, şehir ve kasabaların dışında ve köylere yakın yerlerde kurulmasına özen gösterilmiştir.

Köylerden alınan çocuklara öğretmenlik mesleğiyle birlikte köyde geçerli demircilik, yapı ustalığı, dülgelik; kızlar için dikiş, ev idaresi, hasta bakımı gibi pratik meslekler de öğretiliyordu. Başarılı olanlara öğretmenliğin yanında yüksek öğrenim yolu açılıyor, öğretmen olamayacaklar ise öğrendikleri işlerden birini yapmak üzere serbest köy hayatına bırakılıyordu. Bu çerçevede 3000 kadar sağlıklı, ebe ve teknisyen yetiştirilmiştir. Kapatıldıkları 1953 yılına kadar yirmi bir Köy Enstitüsü'nden 1398'i kız, 15.943'ü erkek olmak

üzere toplam 17.341 köy öğretmeni diploma almıştır. 1936-1947 yılları arasında faaliyet gösteren eğitim kurslarından da 8675 öğretmen mezun olmuştur. Yüksek Köy Enstitüsü toplam 209 mezun vermiştir. Bu kurumlardan çok sayıda yazar, edebiyatçı, şair, yayımcı, bilim adamı ve siyasetçi yetişmiştir (bir liste için bk. *Köy Enstitüleri*, s. 9-10).

Köy enstitülerinin, mezunlarının ülke çapındaki tesirleri yanında eğitim anlayışı ve uygulamasıyla da model oluşturduğu belirtilir. Teoriyle uygulamayı birleştirme ve araştırarak öğrenme sürecinde yetişen kişiler Türkiye'nin eğitim politikasında etkili olmuşlardır. Ayrıca okul ışıklarının civar köylerin ihtiyaçlarını karşılaması, yöre halkının ilk defa elektrik, sinema, motor gibi modern imkânlarla tanışması, temizlik ve sağlık şartlarına kavuşması gibi konularda da etkileri olmuştur. Köy Enstitüsü'nden mezun olacaklardan, eğitim öğretim alanındaki faaliyetleri yanında köylerin ekonomik gelişmesinde önder olma fonksiyonu da bekleniyordu. Ancak bu konuda gidilen köylerin durumundan, araç gereç ve toprak eksikliğinden, öğretmenlerin kişisel durumundan kaynaklanan birtakım güçlükler, eksiklikler gözlenmiştir.

İsmail Hakkı Tonguç'un *Canlandırılacak Köy* adlı eserinde (İstanbul 1939) işlediği gibi köy kalkınmasının aracı ve köyü canlandırmanın yolu olarak görülen Köy enstitülerinin ideolojik hedefi, Cumhuriyet'in ortaya koymak istediği yeni kültürel ve millî değerleri topluma benimsetmektir. Köy enstitüleri, eğitim anlayışı ve üretici insan yetiştirme çabası sayesinde eğitimin yaygınlaştırılması, Cumhuriyet ilkelerinin tanıtılması, köye ve köy okuluna göre öğretmen yetiştirilmesi konularında sınırlı da olsa toplumsal değişme sürecine katkıda bulunmuştur. Ancak mevcut toprak mülkiyeti sistemi, üretim ve bölüşüm mekanizması, Köy enstitülerinin lehinde ve aleyhinde olanların zihniyet yapıları gibi problemler, ayrıca maddî, kültürel, sosyolojik ve ideolojik olgular karşısında bu okulların tek başına kırsal kalkınma sorununu çözmesi mümkün değildi. Bu sebeple Köy enstitülerinin başlangıçta belirlenen hedeflere ulaşma başarısı sınırlı kalmıştır. Esasen köyü ve köylüyü değiştirme ve kalkındırmada eğitim temel araç olarak görülse de köyde izlenen gözle görülür değişim, Türkiye'nin dış dünyaya açılmaya başladığı dönemde köylünün çağdaş üretim an-

layışı ve araç gereçleriyle tanıştığı 1950 sonrasında, Köy enstitülerinin kapanma sürecine girdiği dönemde gerçekleşmiştir.

1946'da yapılan genel seçimlerin ardından Köy enstitülerinin değiştirilmesi yönünde faaliyetler başladı. Hasan Âli Yücel Maarif vekilliğinden ayrıldı, yoğun eleştiriler alan İsmail Hakkı Tonguç ve ekibi yeni Maarif vekili Reşat Şemsettin Sirer döneminde görevden uzaklaştırıldı. 1947 yılında Köy Enstitüsü müfredat programında köklü değişiklikler yapıldı, bazı yönetici ve öğretmenler değiştirildi. Aynı yıl eğitim kurslarına son verildi; Yüksek Köy Enstitüsü kapatılarak öğrencileri başka okullara aktarıldı. 1950'den sonra kız öğrenciler birkaç kız öğretmen okulunda toplandı. 1952-1953 öğretim yılında Köy enstitüleriyle ilköğretmen okullarının programı birleştirildi. Köy enstitülerinin süresi beş yıldan altı yıla çıkarıldı. Nihayet 1954'te yürürlüğe giren 6234 sayılı kanunla Köy enstitüleri kapatılarak mevcut okullar ilköğretmen okullarına çevrildi (Binbaşıoğlu, s. 20).

Köy enstitüleri hakkındaki tartışmalar bu kurumlar kapatıldıktan sonra da devam etti. Konuyla ilgili olumlu değerlendirmelerde Köy enstitülerinin ülkenin eğitim sorununu çözebilecek, millî karakterli, ülke gerçeklerinden doğan, sadece eğitim davasına çözüm yolu olmakla kalmayıp hukuk, idare, kültür ve düşünce hayatında da derin etkileri olan, çağdaş eğitim ilkelerinin uygulandığı, verimlilik derecesi yüksek kurumlar olduğu ifade edilir. Dikkat çeken bir husus da Köy enstitülerini savunanların karşı düşüncede olanları antikemalist olarak suçlamak (Kirby, s. 354-364, 367) diğerlerinin de bu okullarda "solcu öğretmenler" tarafından Atatürk'ün kurduğu rejim aleyhinde propaganda yapıldığını ileri sürmeleri (meselâ bk. *Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu*, s. 15; Reşat Şemsettin Sirer'in emriyle Köy enstitülerini teftiş eden başmüfettiş Fethi İsfendiyoğlu'nun bu kurumlar hakkındaki suçlama ve tenkitleri için bk. a.g.e., s. 11-51). İlk Köy Enstitüsü'nün müdürü ve *Köy Enstitüleri'nin Tarihi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü* adlı eserin (Bursa 1942) yazarı olan Emin Soysal, 1946 seçimlerinde bağımsız milletvekili olduktan sonra mecliste yaptığı bir konuşmada Köy enstitülerinin komünizm, ahlâksızlık, yıkıcılık ve ihanet yuvaları olduğu, bu okullarda din karşıtlığı yapıldığı yolunda ağır ithamlarda bulunmuştur (Kirby, s. 367-368).

Köy enstitüleriyle ilgili olarak çoğunlukla ideolojik sebeplerden, politik ihtiraslardan veya bilgisizlikten kaynaklanan lehte ve aleyhteki aşırı iddialar bir yana bırakılırsa bu okulların sistem olarak yararlı, amaca uygun ve gerçekçi bir projenin ürünü olmakla birlikte uygulamada birtakım eksiklikler ve engellerle karşılaşılması, daha da önemlisi politik ve ideolojik amaçlara alet edilmesi sistemin uygulanışını ve âkabetini olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle bir eğitim kurumundan beklenenin aksine bu kurumların gerek programlarında gerekse uygulamalarında halkın geleneksel, kültürel, dinî ve ahlâkî değerlerinin yeterince önemsenmediği, hatta yerli değerlerle çatışan bir zihniyet geliştirildiği, bunun da beklenen hizmeti yeterli ölçüde ve kalitede üretmesini önlediği yönündeki kanaatlerin önce Cumhuriyet Halk Partisi, arkasından Demokrat Parti yetkilileri arasında gitikçe taraftar kazanması Köy enstitülerinin kapatılmasına ortam hazırlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan Âli Yücel, *Köy Enstitüleri Dergisi I*, Ankara 1945; Cavit Orhan Tütengil, *Köy Enstitüsü Üzerine Düşünceler*, İstanbul 1948; *Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu*, Ankara 1966; Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, İstanbul 1970; Şevket Gediklioğlu, *Evrleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri*, Ankara 1971; Mehmet Bayrak, *Köy Enstitüsü Yazarlar Ozanlar*, Ankara 1978; Sabahattin Eyüboğlu, *Köy Enstitüleri Üzerine*, İstanbul 1979; Recep Bulut, *Nisan'daki Güneşler*, 50. Yılında Köy Enstitüleri: 1940-1990, Ankara 1990; *Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri*, Ankara 1990; Abdullah Özküçür, *Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü*, Ankara 1990; Bekir Semerci, *Türkiye'de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüsü*, İstanbul 1990; Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 89-101; Cavit Binbaşıoğlu, *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinden Bir Araştırma*, İstanbul 1995, s. 16-20; Necdet Ekinci, *Sanayileşme ve Uluslaşma Sürecinde Toprak Reformundan Köy Enstitülerine*, Ankara 1997; F. Kirby, *Türkiye'de Köy Enstitüleri* (haz. Engin Tonguç), Ankara 2000; *Köy Enstitüleri* (haz. Mehmet Özel), [baskı yeri ve tarihi yok] (Kültür Bakanlığı), s. 4-11.



ZİYNET BAHADIR

KÖYMEN, Mehmet Altay

(1916-1993)

Selçuklu tarihçisi.

13 Mayıs 1916'da Ankara Haymana'nın Deveci köyünde doğdu. Babası Çanakkale şehitlerinden Ali Rızâ Efendi, annesi Seyide Hanım'dır. İlkokulu Haymana'da oku-

du. Ardından girdiği (1929) Gazi Eğitim Enstitüsü İlköğretmen Okulu kapatılınca öğrenimini Adana Öğretmen Okulu'nda sürdürdü. İstanbul Haydarpasa Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu (1935). Haymana'nın Çalış köyünde kısa bir süre öğretmenlik yaptı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni 1940 yılında bitirdi. Mehmed Fuad Köprülü'nün yanında hazırladığı, Muhammed b. İbrâhim'in *Târîh-i Selcûkıyân-ı Kırmân* adlı eseri üzerindeki çalışmasıyla doktor unvanını aldı (1943). Bir yıl Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tarih öğretmenliği yaptıktan sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan tayin edildi (1944). 1948'de doçent oldu. Almanya, Fransa ve iki yıla yakın bir süre kaldığı İngiltere'de meslekî çalışma ve incelemelerde bulundu. 1958'de profesörlüğe yükseltildi. 1960'ta Almanya'da Freiburg Üniversitesi Orientalisches Seminar'da araştırmacı profesör olarak çalıştı. İran (1965), İngiltere (1966), Suriye (1969), İran ve Pakistan'da (1970-1971) bilimsel araştırmalar yaptı; Hamburg Üniversitesi'nde İslâm ve Türk tarihi, Türk dili dersleri okuttu (1975-1976). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Kürsüsü (1970-1982) ve Tarih Bölümü (1982-1984) başkanlıklarında bulundu. Emekli olduktan sonra 1987 başına kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, bir süre de Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'nde sözleşmeli olarak ders okuttu. Uzun yıllar Ankara Üniversitesi'nin değişik fakültelerinde inkılâp tarihi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Selçuklu ve Ortaçağ Türk-İslâm tarihi, genel Türk tarihi dersleri verdi. Yerli ve yabancı pek çok bilimsel kurum ve kuruluşun üyeliklerine seçildi. *Türk Ansiklopedisi*'nde tarih müşavirliği, Türk Tarih Kurumu'nda Genel Türk Tarihi Bilim ve Araştırma Kolu başkanlığı ve üyeliği, Selçuklu Tarihi ve Medeniyeti Enstitüsü'nde genel sekreterlik, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı ve Kültür Bakanlığı'nda Kültür Eserleri Kurulu başkan yardımcılığı, 1000 Temel Eser Kurulu başkanlığı gibi idarî ve akademik görevlerde bulundu. 9 Aralık 1993'te Ankara'da vefat eden Köymen Cebeci Asrî Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca ve Almanca bilen, bibliyografik bilgisi çok geniş, metodu sağlam bir tarihçi olan Köymen, Büyük Selçuklu Devleti'nin oluştuğu Ortaçağ Türk-İslâm tarihi ve medeniyeti sahasında ciddi, orijinal araş-

tırmalar yapmış, Selçuklu tarihini sistemleştirip ilim dünyasına değerli eserler kazandırmıştır.

Eserleri. 1. *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*. Üç cilt olan eserin I. cildi "Kuruluş Devri" alt başlığını taşımakta olup Selçuklular'ın tarih sahnesine çıkışından Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluş devri sonuna kadar gelen dönemi ihtiva eder (Ankara 1979, 1989). "İkinci İmparatorluk Devri" başlıklı II. ciltte Sultan Sencer ve zamanı, imparatorluğun yapısı, hukukî durumu, vasallık-metbûluk, halife-sultan ilişkileri gibi konular Arapça ve Farsça kaynaklarla belgelere dayanılarak ortaya konulmuştur (Ankara 1954, 1984). "Alp Arslan ve Zamanı" alt başlığını taşıyan III. cilt önce aynı ad altında müstakil eser olarak iki cilt halinde yayımlanmış (Ankara 1971, 1983), daha sonraki basımında birleştirilerek *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*'nin son cildini oluşturmuştur (Ankara 1992). Bu bölümde Alparslan devri siyasî tarihi, Alparslan zamanındaki Selçuklu saray, hükümet ve askerî teşkilâtıyla toplum hayatı ve kültür kurumları ele alınmıştır. 2. *Selçuklu Devri Türk Tarihi* (Ankara 1963, 1989). Eserde Selçuklu Devleti'nin tarihi genel çizgileriyle ve derli toplu olarak ele alınmıştır. 3. *Tuğrul Bey ve Zamanı* (Ankara 1976, 1984). Köymen'in *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Çerçevesi İçinde Melik Sancar ve Zamanı* adlı doçentlik teziyle *Alaaddin Keykubâd ve Zamanı*, *Türk Tarihinde Araştırma Metodu ve Selçuklu Tarihinin Meseleleri* adlı çalışmaları henüz basılmamıştır.

Ayrıca çeşitli dergilerde ve *İslâm Ansiklopedisi*'nde yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunan Köymen (bunların bir listesi için bk. Tamçelik, XXXV/411 [1997], s. 389-393), Mehmed Neşri'nin

Mehmet Altay Köymen çalışırken

